

CJELOVIT PRIKAZ HRVATSKIH PREZIMENA

**Petar Šimunović, HRVATSKA PREZIMENA
podrijetlo, značenje, rasprostranjenost**

Golden marketing, Zagreb 1995.

Ima autora koji nas uvijek istinski razvesele svojom novom knjigom. Takav je u krugu onih za čijom knjigom posegnem već profesionalne znatiželje radi akademik Petar Šimunović. Dogodilo se to i sada kad mi se našla u rukama njegova knjiga *Hrvatska prezimena s podnaslovom podrijetlo, značenje, rasprostranjenost*. Iako je golema bibliografija ovoga autora najvećim svojim dijelom posvećena onomastičkim istraživanjima, dakle jednoj znanstvenoj disciplini, u okviru te uže discipline Petar Šimunović uvijek pronalazi nove i nove teme ili predočava nova i nova osvjetljenja. To pak mogu učiniti samo oni ponajbolji: samo prvi mogu ulaziti sve dublje i dublje u onomastičko tkivo neke narodne zajednice, u ovome slučaju u onomastičko tkivo hrvatskoga naroda, odnosno u njegovo prezimensko bogatstvo, a samo ga pravi mogu tako obraditi da nas, kako rekoh, obradom uvijek razvesele jer za svoje tvrdnje pružaju uvjerljive dokaze.

Knjige s ovakvom onomastičkom obradom hrvatskih prezimena u nas još nije bilo, osim upravo Šimunovićeve knjige *Naša prezimena*, tiskane prije petnaestak godina, koja je u maloj nakladi bila odmah razgrabljena. A kad je razgrabljena, osjetila se praznina, glad za težnjom mnogih da doznaju što je više moguće o svome prezimenu. Tako je došlo do rubrike *Korijeni u prezimenima*

koju je naš autor vodio u mjesečniku *Fokus* godine 1980-1982. Bio je to prvi sloj ove knjige nastao kao zbir odgovora na pitanja o porijeklu i značenju prezimena (i osobnih imena) mnogih Hrvata u zemlji i inozemstvu, koji su sve više tragali za svojim korijenima. Ali i u tom prvome sloju nije bilo popusta u znanstvenoj metodologiji. Jer, iza autora stajali su već tada utemeljeni onomastički prinosi i nije ih smio iznevjeriti. Što se pak samih prezimena tiče, znamo da je Petar Šimunović zaokupljen tom tematikom odavna uređujući svojevremeno *Leksik prezimena Hrvatske* na temelju popisnice iz 1948. Ne bi trebalo ovom zgodom ne reći da je knjiga dobila velike pohvale te ju je u stručnim časopisima slavenska onomastička kritika opisala kao "golemo, grandiozno djelo hrvatske antroponimije". Na toj građi i na bogatoj literaturi probrao je Petar Šimunović karakteristične prezimenske likove s obzirom na jezik, imensku strukturu, frekvenciju prezimena i njihovu rasprostranjenost. Tako je knjiga *Hrvatska prezimena* koju upravo predstavljamo prerasla u cjelovit prikaz hrvatske prezimenske problematike. U toj se cjelovitosti jasno vide četiri glavne motivacije, glavna vrela prezimenâ: prvo pokazuje krvno srodstvo (i ono je najčešće), drugo kakvo karakteristično obilježje po kojima je osobe bilo najlakše identificirati (ta je grupa najšarolikija jer obuhvaća raspon

od tjelesnih mana do položaja u društvu), treće su vrelo etnonimi i etnici (po tome je bilo najlakše identificirati došljake), a četvrto su zanimanja (ta su prezimena najmlađeg postanja). I nakon te glavne podjele dolazi u svakoj skupini do onoga finoga tkanja, tako svojstvenoga Šimunovićevu načinu obrade, gdje ima i etimologije, i dijalektologije, i povijesti, i paralela i koječega drugoga, korisne pouke ponajviše. Tako se razlaganje o prezimenima pokazuje kao vrlo zanimljivo i poučno štivo, kao spomenici jezični i društveni u kojima je pohranjena ona svakodnevna povijest puka koji je prezimena stvarao i sabijao u njih svoje svjetonazore, svoj jezik, svoju kreativnost. Katkada i ne slutimo što se sve skriva iza prezimena jer je kao apelativ gotovo zaboravljeno. Tko danas misli da su *Fišter* i *Bek* "pekar", *Bognar* isto što i "lukar", *Šiptar* (po Slavoniji) da je "tokar" (od njem. Schifter), prezime *Valpotić* ili *Vaupotić* da je nastalo od imenice valpot "vlastelinski povjerenik koji se brine o njihovim dobrima" (odatle i toponim Valpovo), *Katančić* i *Knapić* da su "vojnici", *Borožan* da je "trubač", *Pecotić* da je "mali od kužine" itd. Jednako su tako zanimljiva prezimena nastala od odnosa prema djetetu, bilo željenomu ili neželjenomu, bilo prema prvomu ili daleko od prvorođenoga, npr. od Prvana do Trinajstića. U prezimenima se raspoznaju i gotovo svi dijelovi tijela od *Glavana* preko *Nosića*, *Ušaka*, (i *Bezuha*), *Zubaka* i *Zubovića*, *Vratovića*, *Grlaša*, *Rukavine*, *Koljenića*, *Trbušića*, *Drobca* do *Guzine* i *Ritonje*. Međutim, upućujući čitatelja u tajne pojedinoga prezimena ili skupine prezimenâ, Šimunović - koliko god bio u tumačenju znanstveno ozbiljan - ne ostaje indife-

rentan. Kad mu se ponudi kakva etimološka priča, pa bila ona i u knjigama zapisana, kao npr. ona o podrijetlu prezimena Frankopan, zna se vrlo često nad takvim etimološkim promašajima zgroziti i svladati se uz napomenu: "A ja otrpim svoje!" Ali upravo zato da bude korektan, Šimunoviću nije teško reći da kod nekih svojih ponuđenih etimologija nije baš sasvim siguran. Nadam se da bi ova knjiga mogla pridonijeti tomu da trpnje, i autorove i naše, bude što manje i da pravih etimologija bude što više. Takvi su opisi i obrade, uz literarnu antroponimiju, zasnovanu na hrvatskoj literaturi, sadržaj prvoga dijela ove zanimljive knjige.

Drugi dio pod naslovom *Zrenje i sudbina hrvatskih prezimena* drukčije je sastavljen. Autor nas obavješćuje o povijesnoj hrvatskoj antroponimiji koja se kao znanost s vlastitim predmetom obrade i vlastitim metodama potvrđuje u djelima Pavla Vitezovića koji je još prije tristo godina, bolje od drugih, "zapažao, bilježio i tumačio bogatstvo imenskih preoblika" u Hrvata. Zatim autor piše o pomodarstvu u našoj antroponimiji koje se vidi u nadijevanju osobnih imena od *Lenjina* i *Nasera* do *Kenedija*, da o muškim imenima kao *Bili*, *Džoni*, *Tedi*, *Miki*, *Maxi*, *Džimi*, *Džeki*, odnosno ženskim kao *Rut*, *Loret*, *Mirabel*, *Rozmari*, *Suzi*, *Mani*, *Mimi* i sl. i ne govorimo, pogotovo kad se uzme u razmatranje ukočenost takvih imena pri deklinaciji. Rasprava o razvitku imenske formule u Hrvata pokazuje, s jedne strane, da je "put do prezimena bio dug u povijesnom slijedu", ali, s druge, da je taj put "kad prezime postaje glavni član imenske formule", najbrže svladan upravo u Hrvata jer je po povijesnim

potvrđama nastanak hrvatskih prezimena najstariji u slavenskom svijetu. Veoma je zanimljiva i Šimunovićeve rasprava o prezimenu *Horvat* u sjevernoj Hrvatskoj, gdje je hrvatsko ime inače bilo relativno kasno potvrđeno. Da bude još zanimljivije s tim u vezi, autor konstatira dvije važne činjenice: prvo, da je prezime *Horvat* apsolutno najbrojnije hrvatsko prezime i da je, drugo, bilo rasprostranjeno "isključivo na kajkavskom području, odnosno na području nekadašnje Slavonije". A onda su se Hrvati *Horvati* iseljavali sa svojih staništa što milom što silom. I tako, zaključuje taj dio Šimunović - "već punih pola tisućljeća" depopularizira se Hrvatska. S današnjega je gledišta osobito važan rad *Istarska prezimena - narodnosni spomenici*, kojima se godine 1945. svjedočilo kod Međusavezničke komisije o hrvatskom karakteru Istre. Pokazalo se da su Hrvati pravi i pravni sljednici istarskoga onomastičkoga fundusa što se može lijepo potvrditi "brojnim toponimima, osobnim imenima, najarhaičnijom čakavštinom, glagoljskim zapisima i natpisima diljem Istre, osobito u Istarskome razvodu iz 1272.", o čemu je također Petar Šimunović svojedobno pisao. Autor je obradio i bošnjačkomuslimanska osobna imena i prezimena s obzirom na islamizaciju tadašnjega čakavskoikavskoga katoličkoga i bogumilskoga (hrvatskoga) življa u Bosni.

Odjeljci u kojima se obrađuju hrvatska prezimena u hrvatskoj dijaspori (Burgenland, Molize, Moravska, SAD, Južna Amerika) pokazuju tragiku Hrvata da očuvaju svoj jezik i svoja prezimena koja su ih vezivala s maticom, u kojoj sve više

traže svoje korijene. Zato se lako priključiti autorovoj želji da njegova knjiga pomogne hrvatskim iseljenicima "kako im ne bi presahli dotoci zavičajnih sokova iz zemlje njihovih predaka".

Nadam se da se iz svega što je rečeno vidi kako je knjiga akademika Petra Šimunovića *Hrvatska prezimena* ukotvljena svojim sadržajem u jezičnu i društvenu zbilju hrvatskoga naroda koji je stvarao svoja prezimena kao neuništive narodnosne spomenike svojega jezika i svoje povijesti koji su u njima sadržani. Knjiga je to, kako reče njezin autor, "o zanemarenim jezičnim spomenicima u kojima je sabijena naša prošlost i življenje". Ali i tako sabijena, dodao bih, dostojna je naše pozornosti jer imamo ono što mnogi drugi nemaju. Tako nas se po onomastičkom bogatstvu i, unutar toga, po imanju prezimena kao bitnomu članu imenske formule može prepoznati kao narod star, malen doduše, ali narod njegovane uljudbe. O onomastičkome bogatstvu govori, da spomenemo i to, podatak da je čak punih 50 stranica knjige ispunjeno *Kazalom prezimena (i osobnih imena)*.

Red je, na kraju, zahvaliti nakladniku Golden marketingu iz Zagreba što je prihvatio rukopis našega autora i otisnuo ga i, uz dostojnu opremu, uobličio u knjigu. Pokazao je time da ima osjećaj za jezikoslovnu problematiku koja, i kad nije ispunjena svagdašnjom galamom alternativnih jezikoslovaca, može biti štivo koje se veoma, veoma rado čita. I koje poučava, dakako.

Milan Moguš